

SÖMÜRGE SONRASI AFRİKA ve EĞİTİM

Münir ŞAHİN¹
Tuğba ŞAHİN²

ÖZET

Bu çalışmada sömürge sonrası Afrika ülkelerinde tehlikede olan kültürel mirasın nasıl yok olduğu ve bu ülkelerdeki eğitim sisteminin durumu ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Sömürgeleştirilmiş olan Afrika ülkelerinin İkinci Dünya Savaşı sonrasında egemenliklerini tam olarak ele alamadıkları ifade edilmeye çalışılmıştır. Sanayi Devrimi ile başlayan sömürgecilik faaliyetleri Afrika kıtasının bugün içinde bulunduğu yoksulluğun temelini oluşturmaktadır. Adeta atama yoluyla yönetilen bu ülkelerin kendilerine ve kıtaya özgü bir kültürü yaşamaktan çok uzak oldukları görülmektedir. Bunun temel sebeplerinden birisi de kendi dillerini kullanmamaları, egemen toplumların kendilerine empoze ettikleri Fransızca veya İngilizce gibi Batı dillerini resmi dil olarak kabul ederek köklerinden uzak kalmalarıdır. Zorlamayla oluşturulmuş sömürge kültürünün Afrika'nın belli başlı ülkelerinde sömürge faaliyetlerinin yeni bir biçime dönüşerek halen devam ettiği görülmektedir. Sömürgecilerin Afrika ülkelerine getirdikleri düşünülen Batı tarzı eğitimin kıta halklarını geliştirmekten çok, daha iyi köleler olmaları, egemen güçlerin kendilerine daha kolay hükmetmeleri için kullanıldığı, kendi hızlarında gelişmekte olan sanayilerinin sömürgecilik ile sekteye uğratılarak, kendi ihtiyaç duyduklarından çok egemen ülkelerin kendilerinden istediği hammadde üretimine zorlandıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sömürgecilik, Yeni sömürgecilik, Sömürge sonrası, Afrika, eğitim sistemi

POST-COLONIAL AFRICAN COUNTRIES and EDUCATION

ABSTRACT

In this study, it has been tried to reveal how the cultural heritage which is in danger in post-colonial African countries disappeared and the state of the education system in these countries. It has been tried to express that the colonized African countries could not fully seize their sovereignty after the second world war. Colonial activities that started with the industrial revolution

¹ Münir Şahin, Dr. Öğretim Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Erbaa Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, munir.sahin@gop.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5722-496X (Sorumlu Yazar)

² Tuğba Şahin, Yüksek Lisans Öğrencisi, Samsun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, tugbasahin756@outlook.com.tr, ORCID: 0000-0002-5797-4426.

form the basis of the poverty that the African continent is in today. It is seen that these countries, which are governed by appointment, are far from living a culture belonging to their own country and the continent. One of the main reasons for this is that they do not use their own language, and that they stay away from their roots by accepting Western languages such as French or English imposed on them by the dominant societies as official languages. It is seen that the colonial culture created by force still continues in the main countries of Africa, and the colonial activities are still continuing by transforming into a new form. It has been seen that the Western-style education thought to be brought to the country by the colonial countries was used to make the peoples of the continent better slaves, rather than to develop the peoples of the continent.

Keywords: *Colonialism, new colonialism, post colonialism, Africa, education system.*

1. GİRİŞ

Sömürgecilik size ait olmayan bir mülkün, başka birilerinin yaşadığı toprakların elde edilmesi, zapt edilmesi, denetim altına alınması anlamına gelmektedir. Sömürgeciliğin ansiklopedilerde güçlü bir devletin diğer devlet veya toplumlar üzerinden ekonomik, ticari, siyasi ve dini amaçlarla maddi ve manevi bir kontrol kurması, üstünlük sağlaması hareketi olarak tanımlandığı görülmektedir. Batı dillerinde başka coğrafyalarda toprak elde etme olarak da tanımlanan sömürgecilik özellikle 16. yüzyıldan 18. yüzyıla uzanan yeni keşifler ve deniz aşırı toprakların elde edilmesi ile somut bir anlam kazanmıştır (Çağlı 2002, s. 6). Afrika ülkeleri için kullanılan yeni-sömürgecilik kavramı ise siyasi olarak bağımsızlık kazanmalarına rağmen toplumların, ülkelerin siyasi, ekonomik, askerî, toplumsal, teknik açılardan hâkimiyet altında tutulmaya devam edilmesi anlamında kullanılmaktadır (Legum, 1975).

Sömürgelelere sahip olanlar için vazgeçilmez kar getirisi olan sömürgecilik, sömürülen taraf açısından düşünüldüğünde tanımlanması mümkün olmayan yaralara yol açan bir uygulamadır. Sömürülen topraklarda yaşayan insanlar daima daha zayıf ve fakir durumda olup, başkalarının sürekli destek ve yardımlarına muhtaç halde yaşamak zorunda bırakılırlar. Sömürgecilik/kolonizm kelimesiyle Batı dillerinde tanımlanan sömürgeciliğin tarihine ilişkin bir başlangıç noktası belirlemek çok mümkün değildir. İnsan topluluklarının devlet şeklinde örgütlenmeye başladıkları eski çağlardan itibaren çeşitli uygulamalar ile sömürgeciliğe rastlamak mümkündür.

Sömürgecilik kavramı ile emperyalizm birbirine karıştırılabilmektedir. Temelde emperyalizmin ne olduğu, iktisadi veya siyasi bir kavram olup olmadığı, sona erip ermediği gibi birçok konu

tartışılmaktadır. Uzak topraklara sahiplik eden egemen toplum uygulamasını temsil eden emperyalizm sonucu olarak sömürgecilik uzak topraklara yerleşim yerlerinin kurulması olarak bilinmektedir. Harris (2004, s. 16-17) iki kavram arasındaki farkı emperyalizmin ideolojik olarak hassas kavramların analizinde ortaya çıktığını, sömürgeciliğin ise bir faaliyetler topluluğunu gösterdiğini ifade etmiştir.

Ümit Burnu'ndan Akdeniz'e kadar uzanan dünyanın ikinci büyük kıtası olan Afrika, coğrafya ve iklim koşulları açısından önemli bir çeşitliliğe sahiptir (Bıçakçı, 2018). Afrika'yı sömürge için cazip hale getiren önemli ölçüde sahip olduğu zenginlikler olmuştur. Afrika ülkelerinde sömürgecilik söz konusu olduğunda 1800-1960'lardan bahsedildiğini bilmek gerekir. Afrika'nın Avrupalılar tarafından sömürgeleştirilmesi, Berlin Konferansı'nda zirveye ulaşmıştır. 1884 ve 1885 yıllarında, bazı Avrupa ülkeleri toplanarak kendilerine kıtayı paylaşma hakkı vermişlerdir. Bu toplantıda Belçika, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Portekiz ve İspanya konferansın ana aktörleriydi ve aynı zamanda daha sonra kıtanın büyük bir kısmını işgal eden ülkelerdi. Kıta paylaşımında büyük payı Fransa ve İngiltere almıştır. Berlin konferansının ardından 70 ila 80 yıl süre zarfında Afrika ülkeleri sömürgeci ülkelerin yüzünden acı bir dönem yaşamıştır (Craven, 2015).

Sömürgecilik bir başka ülkenin parçası veya parseli durumuna gelmekten farksızdır. Sömürgeciliğin Avrupa ülkeleri gibi ülkelerde aslında üretim şeklinin Sanayi Devrimi ile değişmesi sonucu ortaya çıktığını söylenebilir. 1800'lere kadar köle ticaretinin işlevini pekâlâ yerine getirdiği söylenebilir ancak birikmiş sermayenin yatırımları ve ihtiyaç duyulan hammaddeler Afrika'yı sömürüye açmıştır. Çok sayıda etken Afrika'nın sömürgeye dönüşmesini kaçınılmaz hale getirmiştir. Sanayi Devrimi Avrupa ülkelerinin teknoloji ve sosyo ekonomik yapılarında hızlı bir değişime neden olmuştur. Sanayi Devrimiyle birlikte üretim artmıştır. Sanayideki ilerleme tarımdaki ilerlemeden daha hızlı olmuştur. Sanayide gerekli olan hammaddenin tarımda karşılanması gittikçe zorlaşmıştır. Bu nedenle hammadde bulmak için Avrupa ülkelerinin dışarıya açılma ihtiyaçları ortaya çıkmıştır. Bunlara ek olarak, tarımsal üretimdeki azalma sonucunda hızla nüfusu artan şehirleri beslemek de zorlaşmıştır. Benzer bir şekilde, bir taraftan hammaddeye ihtiyaç duyulurken diğer taraftan da üretilen ürünler için pazar ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Ucuz işçilikten dolayı yüksek kar elde eden sermaye sahipleri ellerindeki sermaye için yeni ve karlı yatırım yapmak üzere arayışa başlamışlardır. Ocheni ve Nwankwo (2012), temeli Sanayi

Devrimine dayanan fazla paranın bu şekilde yatırıma dönüşme sürecinin emperyalizmi doğurduğunu belirtmişlerdir.

Afrika ülkelerinin sömürge haline getirilmesi oraların askeri olarak istila edilmelerinden çok daha fazlasını gerektirmiştir. Avrupa ülkelerinin hızla büyüyen şehir nüfusunu besleyebilmesi için yiyeceğe ve baharata ihtiyaç duyması, Afrika ülkelerindeki siyasi ve ekonomik faaliyetlerin de kontrolünün ele geçirilmesini gerektirmiştir. Ancak bu şekilde Avrupa ülkelerindeki marketler Avrupalıların ihtiyaç duydukları yiyeceklere kavuşabilirdi. Kültürel olarak Avrupa'dan çok farklı olan bu coğrafyanın Avrupa'ya hizmet etmesi için hammaddeden daha fazlasına ihtiyaç duyulmuştur. Ayrıca Avrupa'daki sanayinin ihtiyaç duyduğu hammaddenin üretimini de Afrikalılara yaptırmak, ucuz işçilik nedeniyle çok daha cazip gelmiş, birçok yatırımcı hammaddeyi doğrudan Avrupa'ya taşımak yerine Afrika ülkelerinde işleyerek dünyaya pazarlama yoluna gitmiştir. Afrikalılara sadece hayatta kalacakları kadar düşük bir ücret ödeniyor ve bu ülkeler aynı zamanda kazançlı bir pazar haline dönüştürülüyorlardı (Matunhu, 2011). Bunu yapabilmek için ise takasa dayalı Afrika ülkelerindeki ticareti kendi para birimlerine dönüştürmeleri gerekmiştir. Ekonomik ve siyasi olarak ele geçirilen Afrika ülkelerindeki insanların yeni teknolojilere ve Avrupa tarzı çalışma koşullarına adapte olmaları zorlama ve asimilasyon gibi farklı yöntemlerle olmuştur (Chinweizu, 1978). Hammaddeye olan ilgi, daha az eğitilmiş ve ucuz iş gücü ekonomik sömürü ile birlikte kültürel ve dini hakimiyetin dayatılmasına eşlik etmiştir. Yerel dil, din ve kültür aşağılanarak misyonerler aracılığıyla batının kendi din ve kültürü öğretilmiştir. Yerel inanışlar batıl inanç olarak gösterilmiştir (Meyer, 2002; Cocks, 2010; Bigon, 2018).

Savaşlar bazı ülkeleri coğrafi, ekonomik ve siyasi olarak güçlendirirken, bazı ülkeler üzerinde yıkıcı sonuçlara neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşı neticesinde özellikle Amerika Birleşik Devletleri güçlenmiş ve her alanda merkezi bir konumda yer almıştır. Dolayısıyla üçüncü dünya ülkeleri üzerinde Avrupa ülkelerinin egemenliği de zayıflamıştır.

Savaş sonrasında bazı ülkeler bağımsızlık elde ederken bazı ülkeler ekonomik olarak toparlanamadıkları için güçlü ülkelerin hâkimiyetine girmek zorunda kalmışlardır. Afrika ülkelerinin kaynakları da sömürge devletler tarafından kullanılmıştır. Yani sömürgecilikte yeni bir döneme geçilmiştir. Özellikle Batı sömürgeciliğinin sonrasını ifade eden postkolonyalizmi anlayabilmek için onun nasıl bir yapıdan kaynaklandığını, hangi süreçlerden geçtiğini bilmek gerekir. İşte

kolonyalizm de postkolonyalizmin oluşumunda önemli bir kavramı ifade etmektedir.

Sömürgelerin çözümleri sadece bu ülkelerin bağımsızlık savaşları ile açıklanamaz. Sömürgeler, Avrupa için yönetilmesi pahalı bir yatırım haline dönüşmüştür. Doğrudan bu ülkeleri yönetmek maliyetlidir. Bu nedenle sömürgelerin ayrılması sahiplerinin çıkarına olmuştur. Karlı bir yatırım olan sömürgecilik, Birinci Dünya Savaşı sonrasında sürdürülmesi güç bir duruma gelmiştir. Bu durum sömürgelere yatırım yerine kendi ülkelerine yatırım yapmanın daha karlı olacağı fikrinden doğmuş olsa da Batı ülkeleri sömürgelerinin kontrolünü hiçbir zaman elden bırakmamışlardır. Sömürgeler ile ilişkiler daha dolaylı ve kapalı yürütülmeye çalışılmıştır. Sömürgecilik sonrası dönemde sömürgeleştirilmiş ülkelerin kendi ekonomik politikalarını geliştirdikleri, yeni bir kimlik oluşturdukları, iç ve dış politikada etkin olarak kendilerine yeni bir yol belirledikleri bir dönem olarak anlatılsa da bu ancak zihinlerde gerçekleşmiş, gerçek hayatta böyle bir kurtuluş olmamıştır. Yani bir ülke sömürge sonrası da yeni sömürgecilik dönemini yaşıyor (Altınbaş, 2011) ve farklı bir şekilde sömürülüyor olabilir.

Yeni sömürgecilik anlayışı ile yeni bir dönemin başladığına itiraz eden ve yeni sömürgeciliğin eskisinin devamı olduğunu savunanlar haksız da değildirler. Eskisi gibi açık olmasa da hala yakın ilişkilerin olduğu, bağımsız olmalarına rağmen sömürenlerle bir türlü eşit olmadıkları iddia edilmektedir (Günel, 1979). Sömürgecilik bazıları için Afrika'ya medeniyetin gelişidir. Bu düşünceyi savunanlara göre sömürgecilik Batı ile Afrika arasındaki uçurumu azaltmıştır ancak sömürgecilik sonrası bu ülkeler sömürge ülkelerinin sağlamış oldukları olanakları değerlendirememişlerdir. Bunlar için Afrika sömürge sonrasında ekonomik olarak daha da gerilemiştir. Bu düşünceleri savunanlar emperyalizmin savunucuları olarak, sömürge ülkelerinin bu ülkelere medeniyet getirdiklerini savunmuşlardır. Ancak sömürge ülkelerinin hiçbiri medeniyeti yayma misyonu ile Afrika gibi ülkeleri köleleştirmemiştir (Luraghi, 2000).

Batılı ülkelerin sömürgecilik düşüncelerini yasal zemine oturtmak için özellikle Batılı düşünürler sömürgeleştirilmek istenen toplumların geliştirmesi ve ileriye götürülmesi amacıyla böyle bir duruma giriştiklerini savunmuşlardır. Ancak, Edgar Morin, Batı'nın sömürgecilik anlayışındaki etkili olan fikrin 'hümanizma' değil 'hâkimiyet kurma' olduğunun altını çizer. Onun açısından Avrupa özgür, demokratik, akılcı, insancıl olmaktan çok bunların karşısı yalanlarla dikkat çeken bir toplumdur: köleleştirilen ve sömürülen Afrika, Meksika ve Peru'yu ele

geçiren fatihlerin ürkütücü vahşeti, Alman Reich'in yıkıcı gücü bu yalanın kanıtıydı." (Morin,1995).

2. SÖMÜRGE SONRASI AFRİKA ÜLKELERİNDE KÜLTÜR

Sömürgecilikle birlikte sömürge ülkelerinin kültürlerinde de önemli değişiklikler olmaya başlamış, bazı ülkeler sömürge güçlerinin resmi dillerini kendi resmi dilleri olarak kabul etmiş, eğitim öğretim ve kamu kurumlarında kendi ana dillerini kullanmayı bırakmışlardır. Kültürün tanımına ilişkin Williams (1977), tanımı en zor kavramlardan biri olduğunu belirtmiştir. Mejuvey (1987) kültür kelimesinin kökünün Latince toprak kültürü anlamına gelen edere-cultura kelimesinden türediğini, Williams (1976) ise Latince ikamet etmek, bir yerde kalmak, oturmak, yerleşmek gibi anlamlara gelen cultura kelimesinden geldiğini belirtmiştir. Yine bu kelimenin doğada kendiliğinden yetişen bitkilerin belirli koşullar altında insan eliyle yetiştirilmesi anlamında da kullanıldığını kültür mantarında örneğinde görmek mümkündür. Bu çalışmada ise kültür kavramı Özlem'in (2000) belirttiği gibi bir ulusun, halkın veya insan topluluğunun düşünce ve değer birliğinin oluşmasını sağlayan, teknik, sanatsal, felsefi, düşünsel ve benzeri bütün üretmiş olduğu varlıklardır. Uygarlık ve kültür kavramlarını eş anlamlı olarak değerlendirenler olduğu gibi bu kavramlar arasında ayırım yapmanın gereksiz olduğuna dikkat çekenler de bulunmaktadır (Turan, 1990). Oğuz'un (2011) ise uygarlığın daha çok kültürün maddi yönünü, kültürün ise manevi varlıkları temsil ettiğini belirttiği görülür.

İnsan gelişiminin temel amaçlarından birisinin bireyin toplumsal ve kültürel evrimi olduğunu ifade eden Topuz (1998) bu tür bir gelişmeyi toplumsal kimlik gelişimi, insanların yaşam kalitesindeki gelişim ve zenginleşme olarak belirtmektedir. Herkesin üzerinde hemfikir olamayacağı kadar geniş alanları ilgilendiren kültür kavramına ilişkin Çeçen (1984) tanım yapan herkesin kendi alanına hizmet eden bir tanım yaptığını, bunun da kavramın çok geniş alanları kapsadığını gösterdiğini belirtmektedir. En fazla kullanılan tanım ise Tylor (1987, akt. Oğuz, 2011, s. 132) tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre kültür veya uygarlık, bir toplumun üyesi olarak insanın edindiği, öğrendiği, gelenek, görenek, sanat, bilgi ve benzeri beceri ve alışkanlıkları kapsayan çok yönlü bir kavramdır.

Sömürgecilik pek çok Batı düşünürün aksine Afrika'nın gelişmesini engellemiştir. Batının eğitim sistemini, teknolojisini ve dilini getirdiği düşünülerek Afrika ülkelerine sömürgeciliğin olumlu katkısı olduğunu söyleyenler olsa da Ocheni ve Nwankwo (2012) doğru analiz

yapıldığında bu iddiaların dayanıksız olduğunu görüleceğini belirtmiştir. Sömürge ülkelerin eğitimi sistemi Afrika kültürüne dayanmıyordu, bu nedenle de Afrika ülkeleri bir gelişme sağlayamadı. Afrika'nın Avrupa ile hiçbir organik bağı yoktu. Afrika ülkelerinde teknoloji ve endüstriyel bir eğitim yoktu. Sömürge eğitimi daha çok sömürgeci ülkelerin Afrika ülkelerini sömürmelerine daha fazla yardımcı olacak kişilerin yetiştirilmesini amaçlıyordu.

Bir sömürge toplumuna dönüştürülmeden önce Afrika ülkeleri kendi hızlarında kendi olanakları doğrultusunda teknolojik olarak ilerlemekteydiler. Örneğin Afrikalılar birçok Afrika topluluğunun ihtiyacını karşılayacak şekilde iyi birer demirci, marangoz, kumaş dokumacısı, heykeltıraş ve oymacıydılar. Sömürge eğitimine geçmek onların kendi yerel eğitim geleneklerinden uzaklaşarak okuma ve yazma ağırlıklı bir eğitimin içine girmelerine neden oldu. Bu onların bugünkü geri kalmışlıkların altında yatan gerçek neden olarak görülebilir. Bildiğimiz gibi toplumun kendi kültür dinamiklerini temel almayan bir eğitim sistemiyle hiçbir teknolojik ilerleme sağlanamaz. Teknoloji transferi de bir mit olmaktan öteye geçemez. Afrika ülkelerinin sadece hammadde üretmelerine izin verilmiş, çok ucuza alınan bu hammaddeler işlendikten sonra Afrika ülkelerine çok yüksek fiyatlara satılmıştır. Afrika ülkelerinin yoksulluklarının sebebi budur. Onlar üretmek için cesaretlendirilmemişlerdir (Ocheni & Nwankwo, 2012).

Kendi yerel halkının ihtiyaç duyduğu besin maddelerini üretmek yerine sömürge ülkelerin sanayisini ve o ülkelerde farklı kültürel değerlere sahip olan insanların gıda ihtiyaçlarını sağlamaya zorlanan Afrikalılar, kendilerine ait ticari ve ekonomik faaliyetlerden kopartılarak Avrupalılaştırılmışlardır. Bugün gıda ihtiyacını hala dışardan temin eden Afrika ülkelerinin bu duruma düşmelerinin sebebi sömürge ülkelerinin politikalarıdır. Yapılan yollar, kasabaları veya şehirleri birbirine bağlamak için değil, hammaddeyi yurt dışına taşımak ve gerektiğinde ülkeden kaçabilmek için yapılmıştı. Genellikle şehirlerde oluşturulan olanaklar neticesinde çoğu Afrikalı kırsaldan şehirlere göçmüştür. Bugün de Afrika ülkelerinin en önemli sorunlarından birisi kent nüfusunun yoğun olmasıdır. Sömürgeciliğin geride bıraktığı başka bir sorun ise sosyal sınıfların ortaya çıkması ve insanların kendilerini hayat boyu bir sınıf mücadelesi içinde bulmalarındır (Chinweizu, 1978).

Sömürge haline getirilen ülkeler bilinçli olarak zayıf ve güçsüz bırakılmışlardır. Özellikle silahlanmaları, güçlü bir ekonomiye sahip olmaları istenmemiştir. İngiltere'de 1860'larda bir imparator tarafından yönetilen ülke olarak Fransa'ya atıfta bulunmak için emperyalizm

sözcüğü birzda tatsız bir tonda kullanılmaktaydı. On dokuzuncu yüzyılda ise Fransa ve İngiltere için kültürel ve diğer konularda olumsuz anlam içermeyen imparatorluk kelimesi bir terim olarak kullanılmaya başlandı. Said'in (1998, s. 45) belirttiği gibi sadece İngilizlerin sömürgesinde olan Hindistan ve Fransızların sömürgesinde olan Kuzey Afrika tek başına İngiliz ve Fransız toplumlarının ekonomik, siyasal yaşamlarında ve toplumsal dokularında paha biçilmez derecede önemli roller oynamışlardır.

1960'lı yıllarda sömürgecilik sona erdikten sonra Afrika ülkelerinin sınırları sömürge güçlerince yeniden belirlenmiştir. Bu nedenle Afrika ülkelerinin sınırları doğal değil cetvel ile çizilmiş bir harita görünümündedir. Bu siyasi hesaplarla gerçekleştirilmiş bir ayrışma politikasının sonucudur. Sömürgeci ülkelerin yaptıkları bu haritalar bile sömürge sonrası için planlarının olduğunun bir göstergesidir. Artık yeni tip bir sömürgecilik anlayışının oluştuğu ve sömürülen ülkelerin kaderinin yine sömürgeciler tarafından belirlenmeye devam edeceği görülmüştür (Addo, 1986). Öyle ise, yeni sömürgecilik terimi gibi kullanımlar olağandır ve bu bakış açısıyla sömürgecilik sonrası gibi bir kavramın aslında altı boştur. Nedeni ise sömürgeciliğin bir sonrasının henüz olmayışıdır. Sömürge sonrası Loomba'nın (1998) deyiimi ile sadece yönetimin teknik olarak devredilmesinden ibarettir.

Ocheni ve Nwankwo (2012) uzun yıllar sömürülme ve emperyalist ülkelerin istismarının bir sonucu olarak Afrika ülkelerinin dünya ekonomisindeki rolünü hammadde kaynağının ağırlıklı merkezi ve işlenmiş ürünlerin ana tüketim merkezi olarak tanımlamışlardır. Çoğu Afrika ülkesindeki siyasi liderler halkın gözünde yararlılıkları olmamasına rağmen sömürge ülkelerin desteğiyle koltuklarını korumaya devam etmektedirler. Afrika ülkelerinin sosyal, ekonomik, eğitim, teknoloji gibi sorunlarını çözebilmek için öncelikle insanlara, kendi yerli kimliğini, kültürünü, ekonomisini, eğitimini ve teknolojisini yaratacak liderliğe ihtiyaç duymaktadır.

3. AFRİKA'DA KÜLTÜREL MİRASIN TEHDİTLERİ

Bağımsızlıklarına kavuşmalarının üzerinden yarım asırdan fazla zaman geçmesine rağmen Afrika ülkelerinin henüz alt yapılarını tamamlayamadıkları görülmektedir. Bunun nedenlerine ilişkin farklı bakış açıları ortaya çıkmıştır. Öncelikle siyaset bilimciler yönetim ve yönetişimde sorun olduğunu iddia ederken, ekonomistler kalkınma planlarının ve para politikalarının yetersizliğine vurgu yapmaktalar. Tarihçiler ise geçmişte çözüm aramayı teklif etmektedirler. Yeterli doğal kaynaklara sahip olmasına rağmen gelişemeyen bir Afrika kıtasının temel

sorununun kültürel olduğu düşünülmektedir. 1884'ten 1960'lara kadar sömürge toplumu olarak yaşayan bu kıtanın insanları siyasi bağımsızlıklarını ilan etmelerine rağmen kültürel olarak kendilerini Avrupa ülkelerine bağlı hissetmekte. Malinowski'nin (1992) kültürün temelini insanın ihtiyaçlarını koyduğu hatırlanırsa, insanların bir araya gelerek ihtiyaçlarını gidermeleri gerekir. Ayrıca insanların belirli bir kültürün olduğu toplulukta bireylerin belirli düzeyde örgütlenmesi gerekir ve bu kültürün temelini oluşturur. Ancak Afrika'nın birçok bölgesinde olduğu gibi kendi ana dilini dahi kullanmayı aşağılanma olarak gören bir insan topluluğunun örgütlenmesini ve atalarından kalan kültürel mirasa sahip çıkmasını beklemek büyük bir iyimserlik gibi görünmektedir.

Özellikle Sahra altı Afrika ülkelerinin Batı dilleri olan Portekizce, Fransızca ve İngilizceyi bir resmi dil olarak kabul ettikleri görülmektedir. Ancak Güney Afrika ülkeleri Etiyopya, Kenya ve Tanzanya kendi yerel dillerini de bu yabancı dillere ek olarak resmi dil olarak kullanmaya başlamışlardır.

İbrahim'in (2019) belirttiği gibi ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır. Batı diller çok sayıda kabilede oluşan, farklı kültürel değerlere sahip olan kıta halklarını bir çatı altında tutmakta ve bir birliktelik görüntüsü vermek açısından önemli bir işlev görmektedir. Ancak, Batı dilleri yoluyla kendi dillerine olan bağlılıkları azalan ve kültürel olarak bir zamanlar sömürgesi oldukları ülkelerin kültürlerini yaşayan ve yaşatan bir toplum olma tehlikesi ile karşı karşıya bulunmaktadır. Dolayısı bu bölümde Afrika ülkelerinin Batı dillerini resmi dil olarak kabul etmelerinden doğan sorunları, kıtanın kalkınmasına dolaylı olarak etki eden, gelişmesini engelleyen kültürel faktörleri irdelemekte, sömürge sonrasının hiç gerçekleşmediğini, çoğu Afrika ülkesinin yine egemen ülkeler tarafından maddi ve manevi kültür açısından sömürülmeye devam ettiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

3.1. Zihinsel Bağımlılık

Sömürge ülkelerde yönetimin değişmesinden sonra da rollerin değişmediği, sömürgeci olan güçlü devletlerin sömürgeci gibi hareket etmeye devam ettiği, sömürülen ülkelerin de aynı rolü devam ettirdiği söylenebilir. Aslında sömürülen bu ülke halkları yeni sömürgecilik anlayışı veya sömürgecilik sonrası dönemde de sömürülmeye devam ettiklerinin farkında değiller. Bunun temel sebebi ise sömürgeciliğin devam etmesindedir. Halk kendisini tam bağımsız bir ulus olarak görmektedir ancak sömürdüklerinin farkında değillerdir. Sömürge sonrası Afrika'da yeni ve bağımsız devletlerin kurulduğu ancak eski sömürge ülkelerin kültürel olarak varlıklarının birçok yerde hiç

silinmediği görülmektedir. Ekonomik güç de aynı şekilde halen eski sömürge ülkelerin kontrolü altındadır. Kontrolün sağlanmasında ise en kolay yol işbirlikçiler olmuştur (Erlanger, 2011).

Dil biliminde dil aklın sesi olarak tanımlanmaktadır. Dil insanın fikirlerinin dışa yansımaları, hayal gücünü ve hayallerini gerçekleştirmesini sağlar. Toplum olarak da özellikle kültürel mirasın yeni nesillere aktarılmasında önemli role sahiptir (Şahin, 2018). Dil aynı zamanda bir toplumun sahip olduğu bilgi birikimini de taşır. Bireyler kadar toplumun da düşünme biçimini şekillendiren dildir. Avrupa ülkeleri Afrika'yı sömürgeleştirirken kendi dillerini zorunlu eğitim dili haline getirmişler, giderken de miras olarak bırakıp gitmişlerdir. Bu kıtada yer alan kabilelerin bir araya gelmesi için bir fırsat gibi görünse de uzun zaman geçmesine rağmen hiçbir topluluk ulusallaşma sürecine girmemiştir. Tam tersine Kamerun'da halk Frankofon ve Anglofon olmak üzere iki yabancı kültüre ayrılmıştır. Bunlardan Anglofonlar kendilerini İngiliz kültürü ile Frankofonlar ise Fransız kültürü ile tanımlamaktadırlar. Dolayısı ile Afrikalıların yüzyıllar içerisinde oluşturdukları kültürel miras erozyona uğrayarak yok olmaktadır.

Sorun Batı dillerinin kabul edilmesi değil, yerel dillerin devre dışı bırakılmasıdır. Fransız yazar Charles Noier “en büyük cinayet, bir milletin dili ve ihtiva ettiği bütün dehaları ve umutları yok etmektir” der. Kamerun'daki eğitim programlarına baktığımızda Fransız eğitim müfredatının kullanıldığını görürüz. Batı kültürüne ait Fransız Dili ve Edebiyatına özgü konuların ağırlıklı olarak derslerde işlendiği bir ülkede yetişen insanların kitap, gazete, haber, film gibi yapacağı tüm kültürel faaliyetlerde kafasına kazınan o kültür unsurlarından istifade edeceği yadsınamaz bir gerçektir (İbrahim, 2019). Bütün bunlar dil ile birlikte bir kültürün nasıl yok edildiğini göstermektedir.

Farklı bir kültüre ait ders ve konularda teorik olarak başarılı olan gençler, bu öğrendiklerine gerçek dünyada bir yer bulamamaktalar. Dolayısı ile öğrendikleri gerçek hayatla uyuşmadığından toplum olarak ilerlemeleri de mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla hedefinin ne olduğunu bilmeyen, içinden çıktığı kültüre yabancı, öğretilen kültür ile gerçek hayatı özdeşleşmeyen melez bir kültür içinde yetişen bir nesil ortaya çıkmaktadır. Mesela, bir taraftan modern sulama yöntemlerini öğreniyorsunuz diğer taraftan da bunu uygulamayabileceğiniz teknik altyapı, yani imkânların bulunmaması bir tezat oluşturmaktadır. Bir tarafta öğrenmeniz istenen teknik bilgi yığınları yer alırken, diğer tarafta bu teknik bilginin anlam kazanabileceği bir uygulama alanı yoktur.

3.2. Devlet ile Halk Arasında Uçurum

Çoğu Afrikalı kendi ülkesine yabancı durumdadır. Kendi devletinin kullandığı dilden uzak, farklı bir kültürel kimlik içinde olan insanların kendi ülkelerinin felsefesini, izlediği yolu, politikalarını anlaması mümkün görülmemektedir. Batı kültürü ile yetişmiş olan devlet yönetimine göre halk henüz gelişmemiş, geri bir toplumdur. Böyle bir devlet yapısı ve yönetim anlayışının halkı ileriye götürmesi, ülkeyi geliştirmesi mümkün görülmemektedir. Halkın önemli bir kısmı resmi dilde devlet kuruluşları ile anlaşamadığından susmaya mahkumdur. Kendi devletine aidiyet duygusu gelişmemiş bir toplumun bu devlet veya ülke için çalışması ve özveride bulunması da mümkün görülmemektedir.

Dilbilimcilerin bazı bilgilerin özellikle ana dilde verilmesi gerektiğini belirttikleri hatırlanırsa Afrika'da yaşanan kültürel cinayetin hangi boyutlarda olduğu daha rahat anlaşılabilir. Kendi ana dillerinde yazma okuma kültürünün gelişmediği Kamerun gibi ülkeler eğer kendi ana dillerini de resmi dil olarak kabul edip, o dillerin gelişmesine fırsat tanımış olsalar, insanlar devlet ile ilişkilerinde kendi dillerini kullanabilecek ve devlet ile halk arasında uçurum oluşmayacaktır. Ayrıca bu ülkelerin kendi kültürel miraslarını hatırlamaları ancak dil ile mümkün olacak, kendilerini yıllarca sömüren zihniyete karşı dik duruşlarını ancak geçmişten gelen kültürel miras sayesinde yenebileceklerdir. Aslında Afrika ülkelerini yönetenler de halkın kendi dillinde okuma yazma bilmesin istememektedir. Okumak yazmak demek bilmek demektir. Bu da zaman içinde Batıya ve Batı kültürüne başkaldırma anlamına geleceğinden bunu istemeyen yöneticiler için cahil bir toplum tercih edilmektedir. Bu durum 1960'lı yıllarda kullanılmaya başlanan yeni sömürgecilik kavramını ortaya çıkarmaktadır.

Eski sömürgelerin etki alandan çıkıp tam anlamıyla bağımsızlaşmalarının önünü kesmeyi amaçlayan güçlü ülkeler, eski sömürge ülkeleriyle her türlü ilişkilerini devam ettirmişlerdir. Bu ilişkiler bazen eski sömürge ülkelerinden işbirlikçi olmayan ülkelere müdahale edilerek Fransa gibi güçlü ülkeler ile işbirliği yapan ve bu ülkelerin çıkarlarının koruyan yönetimlerin gelmesinin sağlanmasına kadar uzanmaktadır. Hatta Francafrique kavramı ile Afrikalı liderlerin Fransa ile bir anlaşma yaparak makam ve mevki karşılığında Afrikalı liderlerin Afrika'nın kontrolünün Fransa'da kalmasını sağlamak olduğu iddia edilmektedir. Afrika Fransa gibi ülkeler için enerji ve itibar anlamına gelmektedir (Erlanger, 2011).

Liderlerinin para ve makam karşılığında güçlü ülkelerin temsilcisi olarak yönettikleri ülkelerde halk ile aralarına uçurumlar

koymaları normal gibi görülmektedir. Nitekim bu liderlerin makamlarını korumak için halktan çok sömürge ülkelerinin desteğine ihtiyaç duydukları görülmektedir. Bu nedenle de devlet ile halk hiçbir zaman aynı anlayış ve amaç doğrultusunda hareket edememektedir. Kültürel olarak kendi devletine yabancılaşmış, susturulmuş, sınırlandırılmış ve ne pahasına olursa olsun kültürel olarak yok edilmiş bir topluluğun yeniden ayağa kalkmak için yine egemen ülkelere el açması sömürge çıkmazında rollerin devamı sağlamaktadır. Egemen ülkelerin sahip oldukları ve sömürge ülkelere getirdikleri zannedilen refah ve gelişmişlik aslında gerçekleşmemiş bir yansımadan ibarettir. Çünkü bu ülkeler kendilerine ait olmayan, fikri, zihni, felsefi, teknik ve beceri yönünden sahip olmadıkları, kendilerinden olmayan bir kültürün içinde kendilerini bularak gelişmişlik sendromu yaşadılar. Üzerlerinden egemen ülkelerin ellerini çekmesi, onların asıl gelişmelerini sağlayan yetenek ve teknik bilgidenden yoksun bırakılmaları ile sonuçlandı. Dolayısı ile yaşantılarındaki Batılılık harekâtı batının sermayesine ve aklına muhtaç olduğu için sömürge sonrasında umdukları gelişmeyi yakalamalarına engel olmaktadır.

4. SÖMÜRGE SONRASI AFRİKA ÜLKELERİNDE EĞİTİM

Eğitim yoluyla Afrikalılar dengesizleştirilmiş ve Avrupalı efendilerinin otoritesini sorgulayamaz hale getirilmişlerdir. Sömürgecilik döneminde Afrika'da kedi okullarını açan İngiltere ve Fransa, eğitimi her zaman sosyal mühendislik için önemli bir araç olarak kullanmışlardır. Eğitimin uygarlaştırma misyonunu kullanarak, kendi dil ve kültürlerini öğretmişlerdir (Aydoğan ve Fidan, 2022). Ayrıca eğitim kendi egemenliklerini devam ettirebilmek için kullandıkları önemli bir araçtır. Eğitim ile Afrikalılar kendi kültür ve medeniyetlerinden uzaklaştırılmış, kendi kültürel kimliklerine yabancılaşmışlardır (Barry, 2020).

Afrika toplumlarında sömürgecilikten önce misyonerler tarafından modern biçimiyle tanıtılan eğitim, esas olarak dini amaçlara hizmet etmesi amacıyla sömürgeci yönetimler tarafından düşük seviyeli memurlar yetiştirmeyi amaçlamıştır. Sömürge döneminde eğitimin yerel sorunlara odaklanmaktan çok sömürgeci devletlerin büyüklüklerini ve güçlerini öğretmek, onların çiftliklerde ve madenlerde ihtiyaç duydukları işçileri ve memurları yetiştirme amacı için kullanılıyordu. Sömürge ülkeleri kendi dillerini ve kültürlerini yaymakla beraber Afrika ülkelerine yeni bir yaşam biçimi de getirmişler, bu yaşam biçimine göre yerel gelenekler aşağılanarak kınanmıştır. Sömürge sonrasında da miras olarak alınan eğitim sisteminin sömürge dillerini

bilmeyen halkı tecrit etmeye devam ettiği görülmektedir (Abraham, 2020).

4.1. Sömürge Öncesi Afrika'da Eğitim

Sömürgeci ülkeler Afrika ülkelerini istila ettiklerinde burada yaşayan halkı bütünüyle eğitimsiz ve cahil insanlar olarak kabul etmişlerdir. Afrika'daki tüm gençlerin cahil olduklarını düşünmelerinin sebebi ise burada insanların okuryazar olmamalarıydı. Ancak dünyanın diğer bütün yerlerinde olduğu gibi Afrika'da geleneksel toplumlara benzer özellik gösteren eğitim, Afrika'da da kültürel olarak Afrika için kabile hayatı sağlıklı bir yaşam tarzıydı (Aydoğan ve Fidan, 2022).

Sömürge güçlerinin Afrika'yı istila etmesinden önce kıtada yaşayan farklı toplulukların çocuk ve gençlerin sosyalleşmesini sağlayacak yerel sistemleri mevcuttu. Yerel sosyalleşme gençlerin bütünüyle toplumun bir üyesi olmasını sağlıyordu. Gençlerin eğitiminde yetişkinler tarafından çiftçilik, hayvancılık ve avcılık gibi ekonomik etkinlikler öğretiliyordu. Yetiştirilme biçimlerinin bir parçası olarak gençler içinde buldukları toplumun değerlerini, kurallarını ve bilgisini edinirlerdi (Nkrumah (1941).

Sömürge öncesi eğitimin önceki nesillerden öğrenilen bilgi ve becerileri yeni nesillere öğrettiği bir uygulama olduğu görülmektedir. Bu ilk eğitim biçiminin cinsiyete dayalı olarak geliştiği, erkek çocuklarına babaları ve toplumdaki diğer erkeklerin, kız çocuklarına ise anne ve diğer kadınların gerekli bilgi, beceri, inanış ve değerleri öğrettikleri görülmektedir. Woolman (2001) sömürge öncesi eğitim ile ilgili tartışmasında eğitimin ailede, toplulukta, kabilede ve kültürel gruplarda gerçekleştiğini belirtmiştir. Bu eğitim gözlem, taklit, katılım gibi yollarla gerçekleşmektedir. Eğitimin içeriğini Woolman toplum ve ailenin kültürünü ve hayatını devam ettirebilecek bütün faaliyetler, ritüeller ve beceriler olarak özetlemiştir.

Sömürge öncesi Afrika'da eğitim etkinliklerinin yerel topluluk ile sınırlı olduğu ve yerel ihtiyaçlara dayandığı görülmektedir. Ancak bu yerel eğitimin ötesinde daha karmaşık bir eğitim sisteminin yer aldığı Mısır ve Etiyopya gibi ülkeler de bulunmaktadır. Örneğin Etiyopya'da kilise eğitiminin yoğun bir şekilde İtalyan işgalinden önce de var olduğu görülür (Milias, 1976). Batı Afrika'da, Mali'de 14,15 ve 16.yy da İslam üniversiteleri bulunmaktaydı. Bu üniversiteler kıtaya İslam'ı yaymak için bir merkez görevi görenin yanında bütün entelektüel faaliyetlerin yürütüldüğü mekanlar olma rolüne de sahipti (Shuriye & Ibrahim, 2013).

4.2. Sömürge Sürecinde Afrika'da Eğitim

Sömürge döneminde çoğunlukla misyonerler aracılığıyla resmi eğitim kurumları açılmıştır. Misyonerlerin temel amaçları halkın dini metinleri okumalarını sağlama ve onları Hristiyanlaştırmaktır (Meyer, 2002). Misyonerler ve sömürgeci hükümetler yerel gerçekleri ve yerel halkın ihtiyaçlarını eğitimde dikkate almamışlardır. Kendi dinlerinin öğretilerini terk ederek uygar dünyanın dinini öğrenmeleri için yerel halkı teşvik edilmiş ve yerel halkın inançlarının yanlış olduğuna inanmaları için çaba harcanmıştır. Eğitim sistemi Afrika toplumlarının sosyal, ekonomik ve siyasi gelişmelerini sağlamaktan çok uzaktır. Tarım, hayvancılık, ticaret gibi alanlarda toplumun ihtiyacı olmasına rağmen, egemen güçler kolonilerdeki hammaddenin Avrupa sanayilerinin ihtiyaçlarını karşılamak için sömürülmesine odaklanmışlardır (Matunhu, 2011).

Kendi egemenliklerini devam ettirebilmek için Fransa gibi sömürge ülkeler fethettikleri ülkelere öncelikle kendi okullarını açmışlardır. Amaç buradaki insanlara kültür veya medeniyet aşılama değildir. Amaç yerli halkı kendi kültür ve medeniyetinden koparak köleleştirmektir. Örneğin örgün eğitimin temelleri Nijerya'da sömürgecilik döneminde atılmıştır. Ancak Fransa'nın amacı buradaki halkı geliştirmek değil, efendiler ile köleler arasındaki dil sorununu çözmek, alt düzey çalışan ihtiyacını karşılamaktır (Umaru, 2019; Barry, 2020). Tunus, Cezayir ve Fas gibi ülkelerde katı bir asimilasyon politikası izleyen Fransa'nın Arap dilini kendi politikalarının önünde bir engel olarak gördüğü ve halkı Arapça eğitimden uzaklaştırmak için sistemli faaliyetler göstermişler, bazı coğrafyalarda bunu başarmışlardır (Parıldı, 2010).

Sömürge ülkelerinde ileri teknolojilerin öğretilmemesine özellikle dikkat edilmiştir. Bazı ülkelerde özellikle ortaöğretim eğitiminin verilmesinden kaçınılmıştır. Kendi dillerini ve kültürlerini öğreterek toplumu asimile etmeye ve kendi dil ve kültürlerini öğrenenler ile diğer yerel halkı birbirinden ayıran sınıflandırmalar yapmışlar, Portekiz ve Fransa gibi ülkeler kendi dil ve kültürlerini öğrenenleri seçkinler olarak nitelendirerek yerel dil ve kültürü aşağılamışlardır. Verilen eğitim ile yerel halkın bazı iş kollarında çalışmalarına izin veriliyor ancak bazı iş kollarında çalışmaları engelleniyordu. İtalyanlar Etiyopya'yı işgal ettiklerinde ortaöğretimde olan öğrencileri tekrar ilköğretime döndürmüş, İtalyanca eğitim almalarını şart koşmuş ve ortaöğretim eğitiminin seçkinler dışında halka verilmesini engellemiştir (Rodney, 1989; Said, 1993).

4.3. Sömürge Sonrası Afrika’da Eğitim Sistemi

Sömürge güçleri 1960’tan sonra kıtayı terk etmeye başladıklarında geride kendi eğitim sistemlerini bırakmışlardır. Bunun bazı sebepleri vardır. İlk olarak, Afrika ülkeleri üzerindeki doğrudan kontrollerini kaybeden sömürgeci ülkeler kendi yasallıklarını koloni ülkelerin geleceğine müdahale etmelerini sağlayacak eğitim sistemi üzerinden devam ettirmişlerdir. İkinci olarak, bağımsızlık için mücadele eden Afrikalı seçkinler Batı tarzı eğitim aldıklarından bu eğitim sistemine inanıyorlardı. Bundan dolayı eğitim sisteminde değişiklikler yapmalarına rağmen yapı ve içeriği olduğu gibi bırakmışlardır. Üçüncü olarak, bazı ülkelerin yöneticileri yeni bir eğitim sisteminin ihtiyaç olduğuna inansalar da alternatifin olmaması, gerekli insan gücünden yoksun olmaları, yeterli finansman ve materyale sahip olmadıkları için eski eğitim sistemini devam ettirmişlerdir (Abraham, 2020).

Ayrıca sömürge sonrasında dil önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Bazı ülkelerde yerel dilin kullanılması aşağılanma sebebi olmaya devam etmiştir. Halkın %90’ı Afrika dillerini konuşmasına rağmen, sömürgecilerin yaratmış olduğu %10’luk seçkin sınıf bütün ülkenin bakış açısını, ekonomisinin ve siyasal hayatını yönetmekteydi (Lopes, 1998). Nijerya gibi ülkelerde sömürgecilik sonrasında da gerek eğitim kurumları aracılığıyla gerekse ekonomik baskılar ile sömürgecilik tarzı yönetimi devam ettirecek yöneticiler bu ülkelerin yönetimlerine getirilerek sömürge sisteminin devam ettirildiği ve bunu çoğunlukla kendi kültürel öğelerini aştığı okullarında yetişen yöneticiler aracılığıyla yaptıklarını görmekteyiz (Umaru, 2019).

5. SONUÇ

“Marx’a göre egemen kültür her zaman egemen sınıfın kültürüdür” (Akt, Oğuz, 2011, p. 136). Bu bağlamda Afrika kıtasında yer alan ülkelerdeki egemen sınıf Fransız, İngiliz ve Amerikalılardan oluşmaktadır. Doğal olarak kıtaya sömürge faaliyetleri sonucu hakim olan bu egemen kültür Afrika halklarını sahip oldukları tarihi kültür mirasının yok olmasına da sebep olmaktadır. Williams’a (1977) göre ise bir ülkede iktidarı elde bulunduranlar aslında her dönem fikre de hükmedenlerdir. Bu bir anlamda maddi gücü yönetenler ile entelektüel gücü yönetenlerin aynı olmasıdır. Afrika’nın bütün kaynaklarını kullanan ve elinde bulunduran egemen ülkeler, sömürgeleştirdikleri bu ülkelerin düşünce yapısını da etkileyerek farklı bir kültürün ortaya çıkmasına neden olmuşlardır. Barry’nin (2020) çalışmasında da ifade ettiği gibi, fethettiği ülkelere ilk önce kendi okullarını kuran Fransızların amacı buralara medeniyet getirmek değildir. Onların amacı sömürgeleştirdikleri

ülkelerin haklarını asimile edecek, onlara kendi kültürlerini ve medeniyetlerini terk ettirerek köleleştirecek bir sistem kurmaktır.

Fransa gibi sömürge ülkeleri Barry'ninde (2020) ifade ettiği gibi kendi egemenliklerini devam ettirebilmek için kültürsüz ve medeniyetsiz olarak nitelendirdikleri Afrika ülkelerine kendi kültür ve medeniyetlerini aşılama için okullar açmışlardır. Fransızlar kendi askerlerini fiziki olarak bu topraklardan çekmiş olsalar da, Afrika ülkelerinde egemenliklerin kurmuş oldukları okullar ile sürdürdükleri görülmektedir. Nitekim bir Nijeryalı Fransızca şarkılar söyleyip eğlenirken, kendi yerel dilini kullanmaktan utanmaktadır. Bu çalışmada elde edilen bulgular ile benzer sonuçlar elde eden Umaru (2019)'da yapmış olduğu çalışmada, bağımsızlıklarını elde etmelerine rağmen Nijerya gibi ülkelerin sömürgeciliğin etkisinin devam ettiği yönündedir.

Sömürge sonrası Afrika ülkelerinin içinde buldukları durum özellikle kültürel olarak yaşadıkları sorunlar birçok ülkede yaşananlara da ışık tutacak niteliktedir. Dillerinden ve dolayısı ile kültürlerinden koparılan bu halklar yeni bir anlayışla sömürülmeye devam edilmekteler. Kendi eğitim sistemlerinin olmayışı, yerel ihtiyaçları karşılayacak bir eğitim reformunun etkili bir şekilde sürdürülememesi temelde önemli bir eğitim sistemi sorununun olduğu görülmektedir. Geçmiş ile bağları kopararak, suni olarak oluşturulmuş, kendi dil, din, ihtiyaç ve beklentilerinden uzak bir eğitim sistemi ile özlerine yabancılaşmış Afrika ülkelerinin kendi dillerini daha fazla kullanarak, yerel halka daha fazla ulaşmaları ve yerel ihtiyaçlara göre eğitimin içeriğini oluşturmaları gerekebilir.

Kendi kamu binalarında kendi dillerini kullanmayarak, kendi dillerinde şarkı dinleyip dans etmeyen, bütünüyle asimile edilmiş nesiller aracılığıyla sömürgecinin devam ettiği görülmektedir. Aslında sömürge sonrası hiç olmamış, doğmamış, yanıltıcı bir kavram olarak dünya ile alay edercesine literatüre girmiştir. Sömürgecilik devam etmektedir. Adı ne olursa olsun, halklar ve haklar başkaları tarafından bazen zorla bazen de kendi istekleriyle oluyormuş gibi egemen toplumlar tarafından gasp edilmektedir. Afrika'da bugün sadece işgücü, yeraltı kaynakları sömürülmemektedir, Afrika'da aslında doğmamış bebeklerin gelecekları, kültürel mirasları, atalarının oluşturduğu temel kültürel değerler, mitler ve efsaneler de yok olmaktadır.

Yukarıda sömürülen Afrika için çizdiğimiz acıklı tabloya rağmen direnen Afrika ülkelerinin olduğunu da söylemek gerekir. Bazı toplumlar ister Müslüman olsunlar isterse Hristiyan kendi kültürlerini korumaya çalışmış, boyun eğmemekte diretmişlerdir. Kenya, Mambo, Zimbabve,

Mvari, Sierra Leone gibi bölgelerde halklar kendi geleneksel yöntemleriyle egemen ülkeler ile mücadele etmişlerdir.

Afrika kıtasında çizilen haritalar gibi yapmacık bir kavram olarak karşımıza çıkan sömürge sonrası kavramı bir algı oyunun parçası gibi durmaktadır. İnsanların kendilerini tam bağımsız olarak tanımladıkları Afrika ülkelerinin halkları hem ekonomik hem de kültürel olarak yozlaşmaya devam etmekte. Kendi ülkelerinde devletlerine yabancılaşmaktalar, atalarından yüzyılların birikimi olan atalarından gelen kültürel öğelere günden güne yabancılaşmışlardır. Kendi kültürel miraslarını yok ederken, sömürgesi oldukları Fransa ve İngiltere gibi ülkelerin kültürlerini sonuna kadar yaşamayı özgürlük olarak nitelendirmektedirler. Afrika için kurtuluş ancak kendi kültürel mitlerine dönmekle mümkün olacaktır.

Eğitim politikası yapıcılarının ve diğer ilgili paydaşların toplumun geneline ulaşmak, hem teorik hem de beceri temelli eğitimi sağlamak için bağlam ve ilgili içeriklere odaklanarak toplumun gelişimi için yararlı olan ve üretken, bilinçli, demokratik vatandaşlar yetiştirebilmek için yerel dillerin kullanımını artırmaları gerekir.

KAYNAKÇA

- Abraham, G.Y. (2020). A post-colonial perspective on African Education System. *African Journal of Education and Practice*. 6(5), 40-54.
- Addo, H. (1986). *Imperialism: The Permanent Stage of Capitalis*. Tokyo: The United Nations University Press.
- Altınbaş, D. (2011). İnsanlığa karşı suçlar ve yeni-sömürgecilik. *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, 11(12), 33-76.
- Aydoğan, İ. & Fidan, M. S. (2022). Sömürgecilik Bağlamında Afrika'da Eğitim, *Africana-İnönü Üniversitesi Uluslararası Afrika Araştırmaları Dergisi*, 2 (2) , 128-149.
- Barry, O. (2020). *Fransız sömürgelerinde eğitim politikaları: Fransız Arap mağrip devletleri örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bıçakçı, H. (2018). Sömürge öncesi dönemden günümüze Afrika'da kentler ve kentleşme hareketleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(32), 58-88.

- Bigon, L. & Njoh, A. J. (2018). Power and social control in settler and exploitation colonies: The experience of New France and French colonial Africa. *Journal of Asian and African Studies*, 53(6), 932-951.
- Chinweizu, C. A. (1978). *The East and the Rest of US*. Lagos: Nok Publishers (Nigeria) Ltd..
- Cocks, P.T. (2001). Musemunzhi: Edwin Smith and the restoration and fulfilment of African society and region. *Patterns of Prejudice*, 35(2), 19-31.
- Craven, M. (2015). Between law and history: the Berlin Conference of 1884-1885 and the logic of free trade. *London Review of International Law*, 3(1), 31-59.
- Çağlı, E. (2002). *Kolonyalizmden Emperyalizme*. İstanbul: Tarih Bilinci Yayınları.
- Çeçen, A. (1984). *Kültür ve Politika*. İstanbul: Hil
- Erlanger, S. (17 Nisan 2011). "French Colonial Past Casts Long Shadow Over Policy in Africa", *New York Times* (17 Nisan 2011).
- Gülalp, H. (1979). *Yeni Emperyalizm Teorilerinin Eleştirisi*. İstanbul: Birikim Yayınları
- Harris, C. (2004). "How did colonialism disposses? Comments From an Edge of Empire". *Annals of the Association of American Geographers*. London. Oxford:
- İbrahim, G. (2019), Afrika'da Sömürgeci Kültürel Mirasın Tehditleri. *Ortadoğu ve Afrika Araştırmaları Derneği*. <https://ordaf.org/afrikada-somurgeci-kulturel-mirasin-tehditleri/> (6 Haziran, 2022).
- Legum, C. (1975). *Pan-Africanism: A Short Political Guide*, London: Pall Mall Press
- Lopes, A.J. (1998). The Language Situation in Mozambique. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 19 (5), 440-486.
- Loomba, A. (1998). *Colonialism/Postcolonialism*. London and New York: Routledge,
- Luraghi, R.(200). *Sömürgecilik Tarihi*. İstanbul: Kitap Deyince Yayınları,

- Malinowski, B. (1992). *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*. (S. Özkal, Çev.). İstanbul: Kabcacı.
- Mejuyev, V. (1987). *Kültür ve Tarih*. (S. H. Yokova, Çev.). Ankara: Başak Yayınları.
- Meyer, B. (2002). Christianity and the EWE nation: German Pietist Missionaries, EWE converts and the politics of culture. *Journal of Religion in Africa*, 32(2), 167-199.
- Morin, E. (1995). *Avrupa'yı düşünmek* (Çev. Ş. Tekeli). İstanbul: Afa Yayınları.
- Nkrumah, F.N. (1941). Primitive Education in West Africa. *Educational Outlook*, 15(2), 87-92.
- Ocheni, S.& Nwankwo, B. C. (2012). Analysis of Colonialism and Its Impact in Africa. *Cross-Cultural Communication*, 8(3) 46-54 DOI:10.3968/j.ccc.1923670020120803.1189
- Oğuz, E. S. (2011). Toplum bilimlerinde kültür kavramı. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28(2), 123-139.
- Özlem, D. (2000). *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*. İstanbul: İnkılap.
- Parıld, M.(2010). Fransız sömürgeciliği döneminde Kuzey Afrika'da Arap Dili ve Edebiyatına genel bir bakış. *Bilimname*, 18 (1), 115 132.
- Rodney, W. (1989). *How Europe underdeveloped Africa*. Nairobi: Heinemann.
- Said, W. E. (1993). *Orientalism*. New York: Vintage Books.
- Said, W. E. (1998). *Culture and Imperialism*. Çev. Nemciye Alpay. Kültür ve Emperyalizm. İstanbul: Hil Yayınları.
- Şahin, M. (2018). İngilizce öğretmenlerine göre ideal dil öğrenme yaşı ve dil sınıfı mevcudu. *International Journal of Language Academy*, 6(2), 281-301.
- Topuz, H. (1998). *Dünyada ve Türkiye'de kültür politikaları*. İstanbul: Adam
- Turan, Ş. (1990). *Türk Kültür Tarihi: Türk kültüründen Türkiye kültürüne ve evrenselliğe*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

- Umaru, A.B. (2019). *Colonialism and the development in Nigeria: Effects and challenges* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Williams, R. (1976). *Anahtar Sözcükler: Kültür ve Toplumun Sözvarlığı*. (S. Kılıç, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Williams, R. (1977). *Culture and Society: 1780-1950*. Middlesex: Penguin Books